serit; omni tempore ab oneribus hæreditariis pro quarta trebellianica non excusatur, hæc *ex tit.* 11. *p.* 6. comprobantur: cum ita abs dubio se habeant, ratio differentiæ, quæ inter supradictam doctrinam, & decisiones hispanicas reperitur, demonstratur. *Vid. ejus leg.* 8.

Prætermitti hic non potest, quod quamvis dictæ leges etiam admittant falcidiam, & trebellianicam in testamentis ascendentium, & descendentium, hodie hujusmodi dispositiones hac in parte nequeunt sustineri utpote totum extra quintum, & tertium respective legitima reputatur. *Vid. ad horum intelligentiam verb.* Alimenta, *verb.* Successio ab intestato, & *verb.* Testamentum, *præcipue in addition. hisp. & novis.*)

FALSUM, FALSARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Falsum quid sit, & unde constet*, ad num. 2.
3 *Quot & quibus modis crimen falsi committatur.*
4 *Quinam Falsum committant* Dicto, ad num. 9.
10 *Quinam* Scripto, ad num. 15.
16 *Quinam vero* Facto, ad num. 36.
37 *Quinam tandem* Usu *vel potius* Abusu, ad num. 38.
39 *Quot & quibus modis Litteræ Apostolicæ falsari queant.*
40 *Quas pœnas incurrant cum Laici, tum Clerici falsantes Litteras Apostolicas*, ad num. 57.
58 *Quid veniat sub nomine Litterarum Apostolicarum.*
59 *An æquales irrogentur pœnæ in falsificantes Litteras Episcoporum, Nunciorum &c.* ad num. 60.
61 *Qua pœna puniatur falsificans Litteras Papæ, Imperatoris, Regis, aliorumque Supremorum Principum, nec non Proregis, Locumtenentis &c.* ad numer. 63.
64 *Qua pœna puniendus sit Clericus falsificans Sigillum Principis, Litteras Episcopi vel Capituli*, ad numer. 65.
66 *Qua pœna puniendi Regulares falsificantes Sigillum vel Litteras Prælatorum*, ad num. 67.
68 *Quæ fuerit olim, & quæ nunc sit pœna ordinaria contra Nobiles & Servos pro quocumque crimine Falsi.*
69 *Quæ sit pœna Falsi testis Clerici vel Laici in causis tam civilibus quam criminalibus, & qua ratione hujusmodi pœna Judicis arbitrio mitigetur*, ad num. 71.
72 *Quæ sit pœna peculiaris Notarii scribentis falsum testamentum, vel instrumentum, & aliorum falsificantium manum alienam, vel exemplantium copiam diversam ab originali*, ad num. 73.
74 *Quæ fuerit olim, & quæ hodie sit, pœna peculiaris Advocati, Procuratoris, Judicis falsum committentis &c.* ad num. 75.
76 *Quæ sit pœna præter ordinariam falsificantium legitimas mensuras, pondera, monetas &c.* ad num. 77.
78 *Quæ sit pœna impedientium aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare cogentium, vel ad testandum impellentium.*
79 *Quæ fuerit olim, & quæ nunc sit pœna falsum partum supponentis.*
80 *Quæ sit pœna occultantium, surripientium, corrumpentium, abradentium, lacerantium, vel comburentium scripturas publicas, vel libros mercatorum, vel sibi aliud nomen imponentium &c.*
81 *Quæ sit pœna gerentium se pro Curia, seu assumentium nomen Curiæ, juxta diversum finem talia perpetrantium*, ad num. 83.
84 *Circa aliorum Falsariorum pœnas Lector remittitur alibi.*
85 *Quot requirantur & quæ, ut quis de Falso pœna ordinaria puniri possit*, ad num. 86.
87 *Quam pœnam incurrant falsificantes Litteras Apostolicas, & Supplicationes signatas.*
88 *Quomodo falsitas punienda in expositione facti.*
89 *Quid cavendum sit Litterarum Apostolicarum Executoribus*, ad num. 90.
91 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad numer. 103.

Falsum, seu falsitas *est veritatis immutatio dolo ma-* 1
lo in alterius præjudicium facta; Raynald. *tom.* 2. *in*
Rubric. c. 18. *num.* 7. & *seq.* Armen. *de delict. & pœn.*
tit. 6. de crim. fals. num. 2. & est in re communis. Ad 2
crimen falsi tria requiruntur. *Primo*, ut immutetur, seu
pervertatur veritas; *Authent. in instr. caut. & fide collat.*
6. *Novell.* 73. *in princ. Secundo*, ut id dolo malo fiat,
sive animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem;
l. 1. & *l.* Impuberem 22. *ff.* & *l.* Nec ad exemplum 20.
Cod. ad Leg. Cornel. de Fals. Tertio, ut falsitas fiat cum
notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsan impediatur; *l.* Qui falsas 6. & *leg.*
Si falso 8. *Cod. ad Leg. Cornel. de falsar.* Alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur pœna falsi, *cit. l.* Nec ad exemplum 20. *ad Leg.*
Cornel. de Falsar. Falsum, seu falsitas committitur prin- 3
cipaliter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*,
Usu, seu potius *Abusu*; Farinac. *prax. crim.* 6. *lib.* 5.
sect. 16. *q.* 150. *num.* 6. Mascard. *de probat. conclus.* 739.
num. ult. Engel. *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 2. Pirhing.
ibid. num. 1. Reiffenstuel *ibid. num.* 2. & alii passim.
Dicto crimen *Falsi* committitur multifarie. *Primo*, fal- 4
sum committunt *dicto* testes, qui falsum testimonium
dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo; textu expresso *in cap.* Falsidicus 1. *de crimine Falsi*, ibi:
Falsidicus testis.... uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non
vult, & iste nocere desiderat. Idem præcise habetur etiam
in cap. Quisquis 11. *quæst.* 3. concordat *leg.* 1. & *leg.*
Falsi pœna, 20. *ff. Ad Leg. Cornel. de falsar.* Testis fal- 5
sidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem, textu
expresso *in cit. cap.* Falsidicus ibi: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cujus præsentiam*
contemnit; deinde Judici, quem mentiendo fallit; postremo Innocenti, quem falso testimonio lædit. Secundo, fal- 6
sum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent
se non recordari, cum debent verisimiliter recordari. Item
si per malitiam, & dolum respondent versute, & obscure: Farinac. *loc. cit. num.* 224. Pirhing. *loc. cit. num.* 4.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 6. *Tertio*, falsum committunt 7
dicto, & criminis falsi sunt rei, qui testem subornant, vel donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum
falsum testimonium, vel occultandam veritatem: sicuti
& qui utuntur dicto testis falsi. Clarus §. Falsum *num.* 3.
Pirhing. *loc. cit. num.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 5.
Quarto, falsum committunt *dicto*, & ut Falsarii puniun- 8
tur illi Judices, qui pecunia corrupti, vel aliàs dolo malo contra leges, & constitutiones principum sententias
pronuntiant; *argum. leg.* 1. §. Sed & si Judex *ff. ad Leg.*
Cornel. de Fal. Quinto, falsum committitur *dicto*, & rei cri- 9
minis falsi sunt illi Advocati, qui parti adversæ causam
revelant, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel
falsis exceptionibus, aut probationibus admissis partem
adversam directe, vel indirecte juvant; *argum. l.* 1. §. 1.
ff. Ad Legem Cornel. de Falsar. & *l.* 1. §. 1. *Ad S. C.*
Turpil. Pirhing. *loc. cit. n.* 7. Haunoldus *tom.* 6. *tract.* 2.
num. 180. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 8. (*Vid. verb.* Advocatus.)
Scripto, crimen falsi committitur pluribus modis. *Pri-* 10
mo si Notarius scripserit falsum testamentum, seu instrumentum, vel signaverit, vel firmaverit illud; §. Item Lex
Cornelia *de falsar. Institut. de Public. Jud.* ibi: *Qui Testamentum, vel aliud Instrumentum, falsum scripserint, signaverint, legerint, subjecerint, vel signum adulterinum fecerint, sculpserint, vel expresserint scienter, & dolo malo. Se-* 11
cundo si Notarius, vel quivis alius in alterius testamento
se scripserit hæredem, vel sibi legatum adscripserit,
leg. 1. §. Ad Testamentum, *ff. Ad leg. Cornel. de Fals.* &
tot. titul. Cod. de iis, qui sibi in testamento adscrib. Ter- 12
tio si quis exemplet aliquam copiam ab originali diversam, vel aliquam partitam aliter transcribat, quam in
exemplari reperiatur conscripta, *capit.* Cum Venerabilis, §. Intelligimus *de exception.* Farinac. *quæst.* 150.
numer. 64. *Quarto* si quis manum alterius in ejus- 13
dem

dem, vel tertii præjudicium falsificaverit, veluti si quis
contrafaciat manum sui creditoris, faciendo aliquam receputam, in ea asserendo debitum sibi fuisse persolutum;
Farinac. *quæst.* 150. *num.* 23. *Quinto*, si quis mutet diem,
14 & tempus in aliqua scriptura, & ut vulgo dicitur apponendo antidatam; Farinac. *quæst.* 150. *num.* 99. & *quæst.*
15 155. *num.* 26. *Sexto*, si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, vel scripserit, *leg.* Falsi *ff. Ad*
leg. Cornel. de Falsar. ibi: *Falsi nominis, vel cognominis*
asseveratio pœna falsi coercetur.
16 *Facto*, crimen *Falsi* committitur etiam pluribus modis. *Primo*, quando quis corrupit, abrasit, vel cancella-
17 vit scripturas vel aliquid delevit, ne itidem veritas appareat, *l.* 1. §. Is qui pervertit *ff. Ad leg. Cornel. de Fal-*
18 *sar. l.* Qui testamentum, *ff. eodem.* Item si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit, ut rei
veritas opprimatur, *l.* Paulus §. Paulus: *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Raynaldus *tom.* 2. *cap.* 18. §. 3. *num.* 1.
& *sequent.* ubi *num.* 5. quod Cancellarius Faventiæ condemnatus fuit ad triremes eo quia dederat Parti processum ex Cancellaria ad comburendum illum. Item si quis
scripturas, veluti instrumenta, testamenta, libros, &
similia subripuerit, & occultaverit, ne veritas detegatur; *l.* 1. §. Qui in rationibus *ff. Ad legem Cornel. de Fal-*
19 *sar. Secundo*, si venditores, & emptores pondera, mensuras legitimas frumenti, vini, aut cujuslibet rei corruperit; *l.* Hodie 32. *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar. Tertio*,
20 quando aliqua fœmina alienum partum tamquam ex se
natum supponit, cum revera alterius fœminæ filius sit;
l. 1. *l.* Qui falsum, & *l.* Cum suppositi, *Cod. Ad leg.*
Cornel. de Falsar. Quarto, prohibendo aliquem testari, vel
21 jam factum testamentum mutare; *l.* 4. §. Si quis, *ad leg.*
Cornel. de Falsar. ibi: *Volente eo facere testamentum, vel*
mutare, Hic enim veritatis occultator est, quia testator
mediante testamento intentionem suæ voluntatis erat aperiturus de eo, quod post mortem suam fieri volebat;
Clar. *in praxi*, §. Falsum *num.* 36. Farinac. *q.* 151. *n.* 1.
22 & 6. *Quinto*, si quis è contra aliquem ad testandum
compulerit, ut Rubr. & *toto tit. ff.* & *Cod. Si quis aliq.*
testar. prohib. vel coeger. Sexto, quando eadem res venditur duobus; *leg.* Qui duobus *ff. Ad leg. Cornel. de*
Falsar. Septimo, quando quis alienis insignibus usus
23 est, vel falso diplomate vias commeavit; *leg.* Eos, *qui*
24 *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* & *l. unic. Cod. de mutat. nom.*
25 *Octavo*, si quis in scripturis corruperit sigillum proprium ponendo falsum, & adulterinum; Glossa *in cap.*
In memoriam, *verb.* Falsum, *dist.* 19. Raynald. *tom.* 2.
c. 18. §. 3. *per tot.* Amen. *de delict. & pœn. tit.* 6. §. 1.
26 *num.* 33. *Nono*, quando quis se pro milite gerit, cum non
sit miles, vel sibi falsos titulos honoris, vel status, *v. g.*
Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii, & hujusmodi assumit; Farinac. *q.* 150. *num.* 85. & 87. Raynald. *loc. cit. cap.* 18. & *suppl.* 1. *num.* 1. & *sequent.*
27 Pirhing. *lib.* 5. *decretal. tit. n.* 45. Reiffenstuel *ib. n.* 18. *Decimo*, quando mercibus adulterina, vel minus utilis materia adjungitur; Farinac. *loc. cit.* Molin. *disp.* 701. *num.* 1.
Pirhing. *loc. citat. num.* 45. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16.
28 *Undecimo*, supponendo unam personam pro alia in celebratione alicujus contractus, in testamento, in judicio,
vel aliàs quomodolibet in tertii præjudicium; Farinac.
29 *quæst.* 150. *num.* 90. & 92. *Duodecimo*, quando quis utitur dolose vestibus, & indumentis sexui, & conditioni personæ non convenientibus, puta si secularis fraudulenter indutus sit habitu religioso, vel muliebri, &
fœmina sit induta vestibus virilibus; (*Vid. verb.* Vestis.)
Caball. *resolut. crim. cas.* 176. *num.* 10. Cohell. *Bulla*
Bon. Regim. cap. 40. *à num.* 54. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18.
30 §. 32. *num.* 1. & *sequent.* Panimol. *decis.* 49. *num.* 10. *Tertiodecimo*, quando Aromatarius adulterat medicamenta *dando quid pro quo*, seu unum loco alterius à Medico præscripti juxta casum illius, qui dabat mel rosatum loco syrupi rosati resolutivi, de quo Raynald. *tom.* 2. *ad cap.* 31.
31 *suppl.* 2. *per totam. Quartodecimo* quando quis proposita edicta dolo malo corrumpit; *l.* Hodie *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Item, si quis utatur falsis constitutionibus
nullo Auctore, vel quæ non probatæ sunt *l. final. ff. eod.*
32 *Quintodecimo*, committitur crimen falsi *Facto* fabricando falsam monetam, ut late probat Panimoll. *dec.* 77. *per*
totam. Falsum circa monetam juxta ordinationem Caro- 33
li V. *art.* 3. *princip.* committitur tribus modis. *Primo* si quis
cudat monetam non habens facultatem eam cudendi, quamvis ea ceteroquin sit proba, & justi ponderis, siquidem jus
cudendi monetam numeratur inter regalia, ut patet *ex lib.*
Feud. tit. Quæ sunt Regalia, juncta *l.* 2. *Cod. de falsa moneta.* Tum quia ad legitimam, & justam monetam non sufficit materiæ bonitas, sed insuper requiritur quod sit
sculpta, & percussa publica forma; *Arg. l.* 5. *ff. de contrahenda emptione, & venditione.* Hæc autem forma publica, vel deest, vel falso fingitur in moneta, privata auctoritate causa, cum nemo possit illam adhibere absque incursu criminis falsi sine concursu supremi principis; *arg.*
l. Falsi 13. *princip. l.* Qui nomine 25. *ff. Ad leg. Cornel.*
de Falsar. & *leg. final. Cod. de fals. monet. Secundo*, si quis 34
legitimæ monetæ justum pondus tondendo, scindendo,
abradendo, vel alio modo dolose diminuit, *leg.* Quicumque, *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar. Tertio*, si quis 35
monetam adulterinam cudat, *v. g.* eam fabricando ex toto, ex materia falsa, ut ex stamno, plumbo, cupro, &
hujusmodi; vel veræ materiæ, puta auro, & argento materiam adulterinam, puta stamnum, cuprum, & hujusmodi admiscendo, vel nummos falsos tingendo, ut appareant vere aurei, & argentei; *l.* 9. *ff. Ad legem*
Cornel. & *l.* 2. *Cod. de falsa moneta. Ad falsum* circa mo- 36
netam plerumque deducitur etiam confectio aurei, & argenti arte *Alchimiæ*; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. Vid.
verb. Alchimia, & hic sufficiat addere, quod Alchimia,
definitur ab aliquibus penes Lemer. *Cours de Chymie*
cap. 1. *de Aur. fol.* 61. quod sit *Ars sine arte, cujus principium mentiri est, finis vero mendicare*, & concordat de
Angel. *de delict. part.* 1. *cap.* 6. de quibus Alchimistis verificantur ea, quæ refert Pegn. *in director. Inquisitor.*
part. 3. *comment.* 26. *in fine*, nempe.

Ars suspecta probis, ars ipsa invisaque multis.
Invisos etiam cultores efficit artis.

Usu seu potius *abusu* committitur crimen *falsi* du- 37
pliciter. *Primo*, quando quis scienter utitur *falsitate* ab
aliis confecta, ut si quis falsas scripturas, puta falsum
instrumentum, aut falsum testamentum ab alio confectum, dolose, & scienter in Judicio producat. Is enim
falsum committere dicitur, ac si illud fabricasset, *L.* Ma- 38
jorem, *Cod. Ad legem Cornel. de Falsariis. Secundo*,
quando quis producit dolose, & scienter falsos articulos, à se fabricatos, & super illas procurat examinari falsos testes utendo eorum dictis. Præsumitur autem quis falsos adducere articulos, quando respiciunt
factum proprium non subsistens, sed de recenti secutum,
vel talis naturæ, ut nullo modo possit habere locum ignorantia; Farin. *quæst.* 159. *num.* 84. & *seq.*
Litteræ Apostolicæ possent falsari novem modis, ut 39
Innocentius III. scripsit Archiepiscopo, & Canonicis
Mediolanensibus, & habentur expresi *in cap.* Licet ad
regimen 5. *de crimine falsi*; " Ut autem varietates fal-
»sitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas
»vobis præsentibus literis duximus exprimendas. *Pri-*
»*ma*, species falsitatis hæc est, ut falsa Bulla falsis
»literis apponatur. *Secunda*, ut filum de vera Bulla ex-
»trahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis
»literis inseratur. *Tertia*, ut filum ab ea parte, in qua char-
»ta plicatur incisum, cum vera Bulla falsis literis immit-
»tatur, sub eadem plicatura cum filo similis canapis res-
»tauratum. *Quarta*, cum à superiore parte Bullæ, altera
»pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum li-
»teris falsis inserta, reducitur infra plumbum. *Quinta*, cum
»literis bullatis, & redditis, in eis aliquid per rasu-
»ram tenuem immutatur. *Sexta* cum scriptura literarum,
»quibus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua, vel vi-
»no universaliter abolita, seu deleta, eadem charta cum
»calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbatur, de
»novo rescribitur. *Septima*, cum chartæ, cui erat appo-
»sita vera Bulla, totaliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilis-
»sima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo
»glutino conjungitur. Eos etiam à crimine falsitatis non re-
»putamus immunes, qui contra constitutionem nostram,
»scienter literas non de nostra, vel Bullatoris nostri manu
»re-

„recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad Bullam falsas
„literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillen-
„tur; Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile com-
„prehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scrip-
„turæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In ceteris
„autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel
„in adjunctione filorum, vel in collatione Bullæ, vel
„motione, vel obtusione, præsertim si Bulla non sit
„æqualis, vel alicubi magis tumida, & alibi magis de-
„pressa."
40 Pœnæ falsantium literas apostolicas sunt sequentes.
Primo, falsantes per se, vel per alium literas apostolicas
sunt ipso facto excommunicati; *cap.* Ad falsariorum 7. *de
crimine Falsi*, ibi: *Nos enim omnes falsarios literarum
nostrarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis
exercent, cum fautoribus, & defensoribus suis anathema-
tis vinculo decernimus innodatos; Item excommunicamus,
& anathematizamus omnes falsarios literarum apostolicarum
etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam, vel
justitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, aut ge-
rentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Roma-
ni Pontificis signatarum, nec non falso fabricantes li-
teras apostolicas, etiam in forma Brevis, ac etiam fal-
so signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Ro-
mani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices*
41 *prædictorum.* Absolutio talis excommunicationis est Sedi
apostolicæ reservata, non solum per Bullam Cœnæ, sed
etiam per *Cap.* Dura 4. *de crimine Falsi*, ibi: *Quam (ni-
si forsan in mortis articulo) sine spetiali mandato nostro à
quoquam nolumus relaxari.* Fagn. *in cit. cap.* Ad falsa-
42 riorum *num.* 30. Excommunicationem incurrunt etiam sui
fautores, & defensores *cit. cap.* Ad falsariorum ibi: *Cum
fautoribus, & defensoribus suis.* Sed pro ipsis excommuni-
catio non est reservata, quia *in d. cap.* Ad falsariorum
nulla ponitur reservatio; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33.
43 Falsarii literarum apostolicarum, vel falso eas fabri-
cantes, aut supplicationes falso signantes incurrunt ex-
communicationem, etiamsi hoc faciant per alios, *arg. cap.*
Qui facit 72. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui facit per alium
est perinde, ac si faciat per se ipsum.* (Consonant add.
hisp. novis. *liter. A. pag.* 157. *vers.* Ubi discrimen. *lit.*
B. *pag.* 280. *in fin. num.* 21. & *lit.* D. *pag.* 34. *num.* 12.)
Fagnan. *loc. cit. num.* 34. & alii ibi citati. Falsantes li-
teras Papæ sunt excommunicati sive sint Laici, sive Cle-
rici, sive Monachi, *cit. cap.* Ad falsar. ibi: *Omnes falsa-*
44 *rios.* Fagnan. *loc. cit. num.* 29. Episcopi autem & Su-
periores, licet non incurrant excommunicationem latam
in d. cap. Ad falsariorum, quia ipsi, & superiores num-
quam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specia-
lis, ut in *cap.* Quia periculosum, *de sent. excommun. in* 6.
Hodie tamen falsarii literarum apostolicarum sunt excom-
municati, etiamsi episcopali, vel alia majori dignitate
sint præditi; Fagnan. *loc. cit. num.* 57.
45 *Secundo*, falsificantes literas apostolicas, si sint Cleri-
ci sunt ipso Jure privati officiis, & beneficiis ecclesiasti-
cis; *cit. cap.* Ad falsariorum, ibi: *Clerici, qui falsarii fue-
rint deprehensi, omnibus Officiis, & Beneficiis ecclesiasti-
cis perpetuo sint privati.* Fagnan. *loco cit. num.* 38. & alii
46 communiter. *Tertio*, Clerici de tali crimine convicti præ-
via degradatione judicis ecclesiastici, traduntur Curiæ se-
culari secundum constitutiones legitimas puniendi, sci-
licet ultimo supplicio, seu pœna mortis, *cit. cap.* Ad fal-
sariorum, ibi: *Ita quod qui per se falsitatis vitium exer-
cuerint, postquam per ecclesiasticum Judicem fuerint degra-
dati, seculari potestati traduntur secundum constitutiones
legitimas puniendi*; & quod sint puniendi pœna mortis,
tenent *ibi* Fagnan. *num.* 40. Hostiens. *num.* 8. & alii pas-
sim, & ita practicatum fuit tempore Innocentii X. cum
Fransco Canonico, aliàs Mascabruno Subdatario, qui:
ut refert Card. de Luca in *tract. de pension. discept.* 69.
num. 1. summo favore apud Pontificem, ac Purpuræ
jam destinatus veluti alter Sejanus, ex consuetis fortu-
næ ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia
contra Maschabrunum lata fuit die 5. Aprilis 1652. Hie-
ronymo Boviotto Locumtenente Gubernatoris de unani-
mi totius Congregationis Criminalis ejusdem Guberna-
toris voto, & assensu in pœnam ultimi suplicii, nem-
pe furcarum; sed ex speciali gratia Sanctissimi ad re-
lationem Gubernatoris mutata in pœnam amputationis
capitis in carceribus Turris novæ, & deinde asporta-
tionis illius Cadaveris ad Plateam Pontis, & expositio-
nis in loco solito, & ibi retentionis per aliquod temporis
spatium: Sic refert Ursaya *Instit. Cardinal. lib.* 3. *tit.* 6.
num. 23. Clerici tamen falsantes literas Papæ non per 47
se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiæ secu-
lari tradendi; quia hæc pœna *in d. cap.* Ad falsariorum
est statuta solum contra Clericos, *qui per se falsitatis
vitium exercuerint*, & pœnæ non sunt extendendæ de
casu ad casum, sed potius restringendæ; *cap.* Odia,
& *cap.* in pœnis, *de Regul. Jur. in* 6. (Vid. *leg.* 4. *tit.* 15.
part. 4. *verb.* Ecclesia *art.* 5. *num.* 55. *verb.* Canonica-
tus, *art.* 4. *num.* 29. *prope med.*) Afflict. *dec.* 21. *num.* 7.
Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Pirhing. *lib.* 5. *decretal. t.* 20.
numer. 26. Et in specie hæc pœna degradationis non
imponitur nisi in casibus in Jure expressis; & hic
casus Clerici falsantis per alium, non reperitur expres-
sus, quin potius exclusus per supradictum textum;
Qui per se falsitatis vitium exercuerint. Fagnan. *loc. cit.
num.* 43. Pirhing. *loc. cit. num.* 26. Plurimi tamen apud 48
ipsum Fagnan. *loc. cit. num.* 42. tenent contrarium; adeo ut
Marc. Soccin. *ibid. num.* 19. dicat ipsam esse communem
opinionem Doctorum.
Quarto, falsis literis Apostolicis utentes, si Clerici 49
sint, officiis, & Beneficiis privantur; si laici, sunt ipso
facto excommunicati, *cit. cap.* Ad falsariorum, ibi: *Qui
sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint,
officiis, & beneficiis ecclesiasticis spolientur; si laici,
tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfa-
ciant competenter*: & infra; *Quod & de his, qui falsas
literas impetrant, statuimus observandum.* Unde ex his ulti- 50
mis verbis videtur, quod falsis literis utentes, & falsas
literas impetrantes, sed non exercentes per falsitatem,
æquiparentur. Nihilominus Cardin. *in cap. fin. col. ultim.* 51
in princip. vers. Per hoc, *tit. eod.* expresse dicit, impe-
trantem rescriptum per falsi subreptionem aut tacitur-
nitatem non incidere in pœnam falsi, sed carere impe-
tratis, & insuper teneri ad omnia damna, & interesse,
& sequitur Præpositus *in cap.* In memoriam *num.* 3. & 7.
dist. 19. Alioquin (dicit Fagnan. *loco citato num.* 55.)
si omnes impetrantes per subreptionem literas papales
inciderent in pœnas *cit. c.* Ad falsariorum, quam multi re-
perirentur illaqueati. Quare impetrantes literas Papæ per
subreptionem, vel obreptionem non esse excommunicatos
censent. S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 25. *cap.* 13. Silvester *in
verb.* Excommunicatio 7. *num.* 9. *vers.* Er secundo, Card.
Cajet. *eod. verb. c* 26. Suarez *disp.* 21. *de Censur. sect.* 2.
num. 50 Pirhing. *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 28. Fagnan.
loc. cit. num. 54. & 55. & alii. Et ratio est, quia licet
tales literæ falsam informationem contineant, ideo-
que invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expedi-
tionem veræ, ideoque qui tales literas impetrant,
non sunt falsarii, puniuntur tamen in eo, quod ca-
rere debeant omni commodo literarum, & in expen-
sas condemnentur, *c.* Super literis 20. *de rescript.* & in-
super teneantur ad omnia damna, & interesse; Hos-
tiens. *in cit. c.* Ad falsarior. 7. *de crim. Falsi*, Suarez
disp. 21. *sect.* 2. *num.* 50. Fagnan. *loc. cit. n.* 54. & 55.
& alii apud ipsum. Pirhing. *loc. cit. num.* 28. & alii.
Quinto, qui scienter habent falsas literas apostolicas, nisi 52
intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent
excommunicationi, *cap.* Dura 4. *de crimin. Falsi*, ibi:
*Si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti
dies illas aut destruat, aut resignet, si pœnam excommuni-
cationis voluerit evadere.*
Retinentes scienter falsas literas apostolicas ultra vi- 53
ginti dies subjacent excommunicationi, etiamsi illis non
utantur, nec utendi intentionem habeant; Barbosa *in ci-
tato cap.* Dura, *num.* 2. Pirhing.. *loc. citat. num.* 27. Rei-
ffenstuel *loc. cit. num.* 33. & ratio est, quia textus *in cit.
cap.* Dura §. *final.* non loquitur de iis, qui falsis literis
utuntur, sed de iis, qui penes se habent falsas literas,
& illas non lacerant, vel non restituunt infra 20. dies,
& tales nullam excommunicationem incurrunt nisi latam
à

à Judice, prout ibi dicitur; Pirhing. *loc. cit. num.* 27. Fal-
sans literas apostolicas etiam semel tantum, incurrit pœ-
nas latas *in cit. cap.* Ad falsariorum 7. *de crim. Falsi.*
54 Et ratio est, quia licet dictum caput utatur verbo *Exer-
cere*, ibi: *Exercent*, quod reiteratos actus videtur signifi-
care, tamen in dispositione pœnali in unico actu verifi-
catur, juxta text. *in* §. Item Lex Julia, *Inst. de public.
Jud.* & late Farinac. *in praxi crimin. lib.* 5. *de falsitate
quæst.* 251. *num.* 31. Fagnan. *num. cit. cap.* Ad Falsario-
rum *num.* 26. 27. & 28. Ursaya *Instit. crim. lib.* 3. *tit.* 6.
55 *num.* 8. Falsarius literarum apostolicarum etiam occultus
incurrit pœnam excommunicationis, & privationis offi-
ciorum & beneficiorum eo ipso, quod crimen committit;
Gloss. *in Clement. in verb.* Eo ipso, *de hæret.* Fagnan.
56 *loc. cit. num.* 62. Pœna autem degradationis ei infligitur
solum, si criminaliter sit convictus, sive per viam accu-
sationis, sive inquisitionis; Fagn. *loc. cit. num.* 63. & 64.
57 Dictæ pœnæ contra falsantes literas apostolicas proce-
dunt, quamvis ex hujusmodi *Falso* nullum, aut modi-
cum damnum emergat; Palao *tract.* 29. *disp.* 3. *punct.* 7.
num. 4. Bonacina *tom.* 3. *de censuris disp.* 1. *quæst.* 7.
punct. 2. *num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 33. & alii.
Et ratio est, quia *falsum* in illis sub dictis pœnis prohi-
betur, non tam propter damnum inde secutum, quam
propter contemptum supremæ auctoritatis, à qua literæ
58 veniunt, ut omnis occasio *falsi* in his evitetur. Nomine
literarum apostolicarum in ordine ad pœnas contra ea-
rum falsarios non solum veniunt Bullæ Datariæ, & Can-
cellariæ Apostolicæ, sed etiam Secretariæ Brevium. Sic
declaravit Innocent. X. Const. 51. in ordine Bellar. *in Cap.*
Ex literis, *de fid. instrum. num.* 3. Joann. Andr. *ibid. n.* 4.
Butr. *num.* 4. Hostiens *num.* 6. quos ita intelligit Farinac.
in prax. crimin. quæst. 151. *num.* 24. Ursaya *Institut. crim.*
59 *lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 2. Ubi quod hoc non procedit in fal-
sificantibus literas Episcoporum, & Nuntiorum, quia
hæc non sunt proprie literæ apostolicæ; Fagnan. *l. cit.
num.* 24. & alii. Immo secundum multos apud Raynal.
60 *lib.* 2. *observ. ad cap.* 18. *supplet.* 2. Neque hoc procedit
in falsificantibus literas Legati, vel Delegati Summi Pon-
tificis, Sacræ Pœnitentiariæ, & Sacrarum Congregatio-
num; quia non sunt literæ Papæ, & ideo cum sint diver-
sa, diversa fit illatio; *l.* Papinianus exuli *ff. de min.*
Raynal. diversa *l. c. n.* 9. Fagnan. *loc. cit. n.* 24. qui ta-
men ibidem subjungit esse advertendum, inter literas
apostolicas comprehendi literas Pœnitentiariæ secundum
Doctores citatos *numer.* 58.
61 Falsificans literas Papæ, & Imperatoris punitur pœ-
na mortis; sic cum multis Panimoll. *decis.* 76. *num.* 17.
62 & communis aliorum. Sic etiam punitur pœna mortis fal-
sificans literas regias, aliorumque supremorum princi-
pum; *l.* Majorum & *l.* ubique *Cod. Ad leg. Cornel. de
Falsar.* & sic statuit fere omnes cujusque regni, & supre-
mi principatus constitutiones, seu ordinationes, vel le-
63 ges. Quarum plurimæ statuunt *etiam pœnam* mortis con-
tra falsificantes literas Proregis, locum Tenentis, Vica-
rii, Senatus, Magistratus, aut alterius tribunalis, & in-
ter alias constitutiones, & bannimenta civitatis, & Le-
gationis Bononiæ, ut refert Raynald. *tom.* 2. *observat.
ad cap.* 18. §. 3. statuunt sic.: *E se alcuno dolosamente
in qualsivoglia modo falsificarà, ò falsamente imiterà il
Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere, ò altre scrittu-
re dell' Illustrissimo Legato, Reverendiss. Vicelegato, o
Governatore, incorrerà nella pena dell' ultimo supplicio.*
64 Clericus falsificans sigillum Principis est ab Ordinibus
deponendus, & impresso illi charactere in signum com-
missi delicti in exilium mittendus absque alia pœna cor-
porali, ut statuit Urbanus III. *in cap.* Audientiam 3. *de*
65 *crimine Falsi.* Clericus falsificans literas Episcopi, vel Ca-
pituli est ab officio, & beneficio suspendendus; *cap.* Si
Episcopo 7. *dist.* 50. & *cap.* Tam literæ *in* §. *final. de tes-
tibus*, & deducitur *ex cap.* Quando; *ubi Gloss. in fin.
de iis, quæ fiunt à Prælat.* Beller. *disquisit. Cleric. part.* 2.
tit. de pœnit. Cleric. §. 44. *n.* 6. Panimoll. *n.* 6. Et Regulares 66
falsificantes sigillum, vel literas Prælatorum puniuntur
juxta constitutiones particulares cujusque Religionis. In
nostro Ordine Fratrum Minorum de Observantia falsifi-
cantes sigillum, vel litteras Prælatorum, carceri mancipan-
tur ad arbitrium Provincialis pro qualitate delicti. Si vero
literæ falsificatæ fuerint Generalis, vel Commissarii Ge-
neralis, à carcere liberari non poterunt absque expressa
licentia dictorum Prælatorum Generalium, Statut. Tole- 67
tan. *tit. de Falsariis.* Portell. *verb.* Falsarius *n.* 6. Qui
vero literas Prælatorum Generalium, Provincialium &c.
destruxerit, impedierit, vel aperuerit, non dicitur Falsa-
rius, licet graviter etiam puniatur pro qualitate delic-
ti; Compend. Sanctor. *verb.* Falsificatio *num.* 7. *in fine*,
& est casus reservatus; Compend. Sanctor. *verb.* Casus
n. 15. ibi: *Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secre-
tarii literas cum missas, tum accipiendas impedientes, fran-
gentes, falsificantes, vel quomodolibet intercipientes.*
Pœna ordinaria committentis quodcumque crimen 68
falsi, olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium
bonorum publicatione; circa personas viles damnatio
ad metallum, circa Servos ultimum supplicium; *leg.* 1.
§. *fin. Ad leg. Cornel. de Falsar. leg.* Si quis 18. §. 7. *ff.
de pœnis.* Hodie tamen imponitur ex arbitrio Judicis
prudentis pro diversitate circumstantiarum, prout notat
Glossa *in tit. leg. ff. fin. verb.* Eorum, taliter quod ali-
quoties possit esse pœna pecuniaria, & aliquoties pœna
corporalis, & etiam capitalis; *leg.* Ubi falsi 22. *Cod. Ad
Leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Supplicio capitali, si id exi-
gat magnitudo commissi.* Pœnæ falsariorum in specie sunt
variæ pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Pœna falsi 69
testis in causis civilibus erit deportationis; *leg. in prin-
cip.* §. *fin. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* & insuper te-
nebitur actione in factum ad damna, & interesse, quæ
passus est alter propter ejus falsam depositionem: Fa-
rinacius *q.* 67. *n.* 3. & *seq.* & communis aliorum. In
causis vero criminalibus est pœna *Talionis*, id est pœ-
na illa, qua falso accusatus condemnatus fuit, vel condem-
nari, seu puniri debuisset; cum hac tamen advertentia,
quod si condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non
fuit, tunc mitiori pœna à Judice arbitranda erit punien-
dus. ✿ Farinac. *q.* 67. *n.* 11. & 15. & alii passim. Si 70
falsus testis sit Clericus, iste ab Officii honore deposi-
tus in Monasterium detruditur, *Cap.* Si Episcopus 7. *dis-
tinct.* 50. juncta *Authent.* Presbyteri, *Cod. de Epicopis,
& Cleric.* Vel ad triremes, aut perpetuos carceres dam-
nandus est, quia loco detrusionis monasterium olim
consuetæ, hodie succedit damnatio ad triremes, vel
perpetuos carceres, teste Fagnano *in cap.* Cum non ab
homine, *de Judiciis num.* 104. Farin. *q.* 110. *num.* 55.
Hæc tamen ordinaria pœna Clerici *testis falsi* limitatur, 71
& in arbitrariam reducitur, quando Falsum commit-
tit sine præjudicio notabili tertii, & solum circa acci-
dentalia Menochius *de Arbitr. Jud. casu* 306. *num.* 22.
Jul. Clarus §. Falsum *num.* 9. & 35. & alii.
Pœna Notarii scribentis falsum testamentum, vel ins- 72
trumentum erit deportationis vel alia arbitraria, vel etiam
amputationis manus, quando agitur de magna falsitate,
& pluries reiterata, Farinac. *q.* 155. *n.* 11. Immo si id
exigat facti circumstantia, poterit extendi etiam usque
ad mortem, juxta textum *in l.* Ubi falsi 22. *Cod. Ad Leg.* 73
Cornel. de Falsar. Et ultra pœnam criminalem tenebitur
etiam ad damna, & interesse, Farin. *q.* 115. *n.* 12. Hac
pœna punitur etiam falsificans manum alicujus, vel exem-
plans copiam diversam ab originali: *l.* Quod sit, *ff. Ad
Leg. Cornel. de Falsar.* Pœna Advocati, & Procurato-
ris falsum committentis, præter ordinariam asignatam
sub num. 68. est etiam quod teneatur ad reparationem
dam-

✿ Testis in civili causa falsò deponens, in pœnam publicæ verecundiæ, præter deportationis per decennium, incurrit. In criminalibus verò, extra casum mortis in illis haud comprehensum, exilii perpetui pœnam non effugiet. (1).

(1) Vid. *verb.* Testis, *art.* 3.

74 damni, ac insuper ad arbitrium Judicis pro diversita-
te personarum, & circumstantiarum puniri possit pœna
pecuniaria, carceris, & etiam triremium pro qualitate
delicti. *Communis*; & patet ex Raynald. *observat. ad
cap.* 19. §. 1. *in expositione bannimenti Civitatis, & Le-
gationis Bononiæ.* Pœna Judicis *falsum* committentis olim
erat exilii, & capitis; *leg.* Lex Julia 7. §. *fin. ad leg. Jul.*
75 *repet.* Hodie vero pro diversitate circumstantiarum est
privatio officii, & dignitatis ac inhabilitatis ad judi-
candum, confiscatio bonorum, vel etiam pœna exilii, tri-
remium, & capitis; Menochius *de Arbitr. Jud. casu* 342.
à num. 7. Farinac. *q.* 111. *à num.* 4. & alii. Judicis autem
ecclesiastici *falsum* committentis pœna præter ordinariam,
est suspensio à divinis, & compensatio damni illati; *c.* 1.
de sent. & *re judic. in* 6.

76 Pœna falsificantium legitimas mensuras, & ponde-
ra, præter ordinariam pœnam *falsi*, est quod ad duplum
restituendum, necnon ad insulam damnentur, *leg.* Ho-
die 32. §. 1. *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ac insuper per
triginta dies in pane, & aqua plectantur, *cap.* ut men-
suræ 2. *de empt. & vendit.* ⊛ Pœna fabricantium falsam
77 monetam est confiscatio omnium bonorum, damnatio
ad bestias, ac ultimum supplicium, & insuper sunt
rei criminis lesæ majestatis, *leg.* 1. & 2. *Cod. de falsa
moneta.* ⊛ 2. Pœna impedientium aliquem testari,
78 vel jam factum testamentum mutare, vel ad testan-
dum compellentium, si hoc factum fuit cum ar-
mis, habebit locum pœna *leg. Jul. de vi public.*
si vero sine armis, pœna ordinaria, à Judicis arbitrio
regulanda; Farinac. *q.* 161. *num.* 4. & *seq.* & tenebi-
tur insuper, qui id fecerit ad damna, & interesse illi,
qui ex hac prohibitione, vel concussione præjudicium
79 passus est; Farinac. *q.* 161. *num.* 8. Pœna supponen-
tis falsum partum olim erat ultimum supplicium *l.* 1. *Cod.
ad leg. Cornel. de Falsar.* sed hodie est pœna extraor-
dinaria *falsi*, quæ erat exilium; Farinac. *part.* 10. *q.* 159.
num. 239. *cum. seq.* & Brugiot. *Institut. crim. lib.* 2.
80 *titul.* 13. *num.* 17. Pœna eorum, qui *Falsum* committunt,
occultando, subrripiendo, corrumpendo, abradendo, la-
cerando, vel comburendo scripturas publicas, vel libros
mercatorum, vel mutando sibi nomen, aut similia fa-
ciendo, regulariter erit illa *leg. Corn. de Falsar.* juxta Tex-
tum *in leg.* 1. §. Qui ubi Glossa *verb.* Reus est, & *leg.* 1.
81 *Cod. de mutat. nominis.* Gerens se pro Curia seu as-
sumens nomen Curiæ, cum non sit, sicut gerens se pro
Magistratu, cum non sit, punitur pœna Legis Juliæ
Majestatis *leg.* 3. & *ibi* Angelus *num.* 2. *ff. Ad leg. Jul.*
Majest. Panimoll. *decis.* 76 *num.* 29. cum aliis *ibi cit.*
Limitatur tamen hæc regula, quando falsus actus non 82
fit animo usurpandi Principis jurisdictionem, sed ad
alium finem, nam tunc non intrat pœna mortis, sed
pœna *Falsi* arbitraria. Bart. *in leg. Omnes populi n.* 14.
de justit. & Jur. & ibi Jason. *num.* 35. *ad fin.* Decian.
tract. crim. lib. 7. *cap.* 9. *num.* 5. & 9. Panimoll. *loc. cit.
num.* 30. Farinac. *cons. crim.* 74. *num.* 1. & 2. ubi testatur
de communi. Ingrediens propterea sub nomine Curiæ 83
domum alicujus mulieris animo carnaliter eam cog-
noscendi, non incurrit pœnam mortis, sed triremium.
Farin. *loc. cit. num.* 11. & *per tot. consil.* ubi in fine
consil. subdit quemdam Marcum Antonium hujus
criminis reum salvatum fuisse à pœna mortis, sed non
à pœna triremium; Panimoll. *loc. cit. num.* 31. & 42.
Aliorum falsariorum pœnas qui distincte scire deside- 84
rat, adeat Farinacium, Afflict. Raynald. aliosque Cri-
minalistas, & sufficiat pro complemento hic scire, quod
ad hoc ut quis de *Falso* pœna ordinaria puniri possit, 85
tria copulative requiruntur, scilicet quod veritas sit im-
mutata, alteri nocitura, & dolo facta, ut de commu-
ni testatur Farinac. *consil. crim.* 114. *num.* 12. & 36.
Panimoll. *decis.* 76. *num.* 2. Cephal. *consil.* 355. *num.* 44.
vol. 3. & alii passim. Unde his tribus copulative concur- 86
rentibus pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda est,
juxta dicta *num.* 68.

* Falsificantes Literas Apostolicas, & supplicatio- 87
nes signatas excommunicantur; Bened. XIV. t. 1. const. 144.
incip. Pastoralis Romani §. 6. Falsitas in expositione 88
facti expressa, punienda est ad formam juris; Idem const. 25.
incip. Ad Apostolica §. 5.

Falsariorum malitia cavenda est literarum aposto- 89
licarum executoribus; Idem tom. 2. const. 51. *incip.*
Magna Nobis. Falsitas enim in pluribus antiquis exemp-
tionum privilegiis reperta est; Idem constit. 40. *incip.*
Causarum Palatii Apostolici.

☞ Definitioni *Falsi* ab *Auctore* traditæ adde cum 90
Antonio Matthæi de *Crimin. lib.* 48. *tit.* 7. *cap.* 1. *num.* 1.
verba hæc: *seu supressio.* Infinitæ vero sunt species falsi.
Sed non incommode ad duo summa capita referri possunt, 91
nimirum ad falsum *testamentarium*, & falsum *num-
marium. Testamentarium* proprie dicitur, quod commit-
titur circa testamenta. At ejus pœna producta est ex 92
senatusconsultis, & principum constitutionibus ad alia
instrumenta, literas, nomen, testimonia, accusationes,
obligationes, mensuras, pondera. *Nummarium* commit- 93
tunt, qui monetam adulterinam flant, feriunt, qui num-
mos

⊛ Pœna falsificantium legitimas mensuras, & pondera, non solum duplicati damni amplectitur restitutionem regisque arbitrio certum relegationis tempus, verum etiam fractionem mensurarum, ponderumvè similium publicè faciendam. (1)

(⊛ 2) Si alius à principe, ad quem tantum cusio monetæ spectat, eam faciat, consilium, auxiliumvè præbuerit, comburitur, (2) ut qui eam circuncidit; (3) verum si intingit, ut bona consideretur, aut alchimiam facit, arbitrariè plectitur, (4) & locus ubi fuerit fabricata, confiscatur, dummodò ejus dominus scientiæ commissi criminis convincatur. (5).

(1) *L.* 7. *tit.* 7. *pag.* 7. Medidas, varas, ó pesos falsos, teniendo algund ome á sabiendas con que vendiese, ó comprase alguna cosa, face falsedad. Pero no es tan grande como las otras que diximos en las leyes ante desta. E por ende mandamos que el que las asi ficiere, peche el daño doblado que recibieron por tal razon como esta, aquellos que compraron del, é que le vendieron alguna cosa: é demás que sea desterrado por tiempo cierto en alguna Isla, segund alvedrio del Rey. E que aquellas medidas, ó pesos, ó varas que tienen falsas, sean quebrantadas publicamente ante las puertas de aquellos que usaban comprar é vender con ellas: *L.* 1. *tit.* 13. *lib.* 5. *Ibi*: Y qualesquiera que usaren por otros pesos, ó por otras medidas, salvo de aquellas que dichas son, ó en otra manera de la que dicha es, que cayan, é incurran en las penas que las leyes, y los derechos, y fueros disponen contra los que usan de medidas, y pesos falsos (Leg. 1. t. 10. lib. 3. For. Reg. Leg. 1. & 2. tit. 7. lib. 5. Ord. Reg.)

(2) *L.* 9. *tit.* 7. *p.* 7. *Ibi*: Mandamos, que qualquiera que ficiere falsa moneda de oro ó de plata, o de otro metal qualquiera, que sea quemado por ello, de manera que muera. E esta mesma pena mandamos que hayan los que á sabiendas diesen consejo, ó ayuda á los que falsasen la moneda quando la facen, ó aquellos que à sabiendas lo encubren en su casa, ò en su heredamiento.

(3) *L.* 67. *tit.* 21. *lib.* 5. Otrosi ordenamos, que ninguna, ni algunas personas de qualquier estado, condicion, preeminencia, ó dignidad que sean, asi de los nuestros subditos, y naturales de los nuestros Reynos, y Señorios, como de fuera de ellos, no sean osados de desfacer, ni fundir, ni cercenar las dichas monedas de oro, plata, ó vellon:: só pena que qualquier que lo hiciere le maten por ello. *Remis.* 1. *tit.* 17. *lib.* 8. El que fundiere moneda fuera de las casas de la moneda, ó la cercenare, muera por ello.

(4) *Vid.* verb. *Alchimia*, *p.* 83. & *seq.*

(5) *L.* 10. *tit.* 7. *p.* 7. Casa, ó lugar en que hiciesen moneda falsa, debe ser de la Camara del Rey, fueras ende, si aquel cuya fuese estuviese tan luefie de ella, que no pueda saber en ninguna manera que la facen.

mos aureos radunt, tingunt, fingunt. Longum autem
esset de utroque falso pro dignitate agere. Vide, si lubet,
mox *laudatum auctorem*, Pauca tantum afferemus de
Falso prioris generis.
94 Num is, qui adulterinum testamentum non fecit, sed
usus eo est, seu *ut loquuntur Leges*, ipsum *recitavit*,
teneatur lege Cornelia, quæri solet? Teneri statutum est
in leg. 2. *ff. ad Leg. Cornel. de Fals.* tum *in l.* 8. *Cod. eo-
dem.* At Papinianus *in l.* 13. §. 1. *dict. tit.* respondit: *In*
95 *Corneliam falso recitato, non facto, non incidit.* Sunt qui
negationem huic loco detrahunt pro *non incidit* legendo,
96 *incidit*: Sed obstant Pandectæ Florentinæ, quæ hanc ne-
97 gationem habent. Alii distinguunt inter pœnam ordina-
riam, & extraordinariam. At in *dict. l.* 2. *ff. dict. titul.*
conjungitur recitans falsum, cum eo, qui fecit. Sicut igi-
tur pœna ordinaria tenetur qui fecit, ita & teneri de-
98 bet, qui recitat. Distinguunt & nonnulli inter recitan-
tem testamentum falsum, & recitatorem alterius instru-
menti; sed leges adductæ de quocumque instrumento lo-
99 quuntur. Assentior *Antonio Matthæi*, qui ait, post Papi-
niani responsum, demum constitutum, & receptum fuis-
se, ut recitator quoque Lege Cornelia teneretur; Vide
eumdem, *ubi supra num.* 2.
100 Disputari & de hoc solet, an Lege Cornelia tenea-
tur is, qui non falsum testimonium dixit, sed verum re-
tinuit? Distinguunt aliqui utrum pecunia accepta id fe-
cerit, nec ne, & priori casu teneri volunt, non item
101 posteriori. Sed Antonius Matthæi: *loco citato num.* 12.
probat, & quidem solidissime, teneri sive pecunia ac-
cepta, sive gratis tacuerit. Consule omnino ipsum.
102 Gravior est quæstio, an in Legem Corneliam inci-
dat, qui pecuniam ob testimonium dicendum accepit,
nec tamen producentem, sed adversarium ipsius testi-
monio suo juvit? Negant fere omnes ea de ratione,
quod hic tametsi accepit pecuniam, falsum testimonium
minime dixit. Sed Antonius Matthæi, *eodem loco n.* 13.
incidere tenet, quia verba legis sine distinctione tali
concepta sunt, si quis ob testimonium dicendum pecu-
niam acceperit, pœna falsi coerceatur, *leg.* 1. §. *Sed
& si quis ff. dict. tit.* ☞ (*lit. C. p.* 31. *n.* 8. & *p.* 19. *n.* 100.)

(Si omnia ad hanc materiam spectantia extensionem hic mererentur, multum temporis in operis prosequutione detraheretur: quam conveniens fuerit ea subnectere, cuicumque per quam manifestum apparet; verumtamen quis ibit inficias cautius procedi suis respectivis locis inserendo? nam tunc maximo sine labore aperte omnia demonstrabuntur, evitabiturque confusio, ex tali cumulo proveniens, ideo levi manu pertingentur.

Titulus 12. *lib.* 4. *For. Reg.* decem leges amplectitur: *in prima*, de notario falsum ratione officii committente agitur: *in secunda*, de clerico sive monacho sigillum, aut monetam invertente: *vid. lit.* D. *pag.* 36. *num.* 10. *In tertia*, de eo, qui falsum dixerit testimonium seu consulerit: *in quarta*, de subdito quibuslibet scripturis, falsitatem inducentibus, utente: *in quinta*, si ad contractus conscripserit ut alicujus suum detrahatur: *in sexta*, de omnibus clericis aut laicis literas, regiumque sigillum immutantibus: *vid. sup. In septima*, de falsam monetam fabricante, aut imminuente: *vid. verb.* Alchimia: *in octava*, de immiscente aliam materiam cum auro & argento: *in nona*, de aurifice, argentariovè opera ejus secundum artem non fabricantibus: *in decima*, denique de illo, qui alterius mandato aliquid falsum indicans efficit, vel per alicujus scripturæ exhibitionem, seu commissionem.

Habet eumdem decisionum numerum *titulus* 7. *p.* 7. leges in eo inventæ si attentè perlegantur, quæ ab Auctore *ex num.* 1. *ad* 37. recensentur, animadvertuntur: in pœnarum appellatione maxima datur differentia ab eis *ex num.* 58. præfixis: casibus eorum exceptis qui falsis mensuris, atque ponderibus utuntur *vid. inf. verb.* Pœna:: cum duobus & unica re contractum emptionis perficiens, mensores non bene & laudabiliter in eorum exercitio se gerentes, monetamque falsam, *id. infra* efficientes: qui certa delicta commiserint, deportationis pœnam, & bonorum privationem, ascendentibus, vel descendentibus usque ad tertium gradum applicandorum, si libertate gaudent, non effugiunt: istis deficientibus, regiæ cameræ adjiciuntur, ære alieno, rebus dotalibus *verb.* Dos, & arrhis *verb.* Arrha, deductis: si servus, morte morietur. Rescriptum, privilegium, bullam, monetam, sigillum Summi Pontificis, regiæve majestatis falsificans capite damnetur *vid. sup. lit.* D. Tabellionis alicujus consilii scripturam falsam conficientis, manus qua paratum est maleficium, amputabitur, infamiæque nota *leg.* 16. *tit.* 19. *p.* 3. & 1. *For. Reg.* ubi *sup.* 6. *tit.* 7. *p.* 7. non excusatur.

Falsi mensores judicis arbitrio pœnam patientur præter damni recuperationem, si is non sit solvendo, qui lucrum acceperit.

Etiam præfinitur *per leg.* 5. cuilibet de populo incumbere, horum criminum ex die commissi criminis usque ad annos viginti accusationem proponere: atque monetam falsam cudentem capere, dummodo ad judicem illico deferatur. *Ad hoc vid. verb.* Accusare qui possint, *vers.* In aliis:: *verb.* Infamia *vers.* Nihil asserendo, atque etiam conducunt prænotata *verb.* Bannitus, in *addit. hisp.* & *novis.* Posteriores leges *de tabellionibus* loquentes *titul.* 25. *lib.* 4. *Recop. Cast.* reperiuntur: ibique per novem & quadraginta regias decisiones, auctæ pœnæ demonstrantur; species falsitatum numerantur, præcipue requisita ad scripturarum extensionem omittendo; *vid. verb.* Cancellaria, Notarius, Scriptura, Sigillum *ac* testamentum: præcedentia ad hoc munus obeundum in eorum addition. hispan. discernuntur.

Circa Advocatos. *vid. verb.* Advocatus: in testes falsum deponentes præter *leg.* 26. *tit.* 11. & 42. *tit.* 16. *p.* 3. *vid. verb.* Testis, *add. hisp. vers.* Tertium:: Conducit in præsens *tit.* 16. *p.* 7. ubi de variis falsitatis speciebus tractatur.

FAMA.

SUMMARIUM.

1 *Fama, opinio, & existimatio idem significant.*
2 *Fama unde sit dicta.*
3 *Fama quid sit.*
4 *Fama ut sic est duplex, fama hominis in se ipso, & fama hominis, quoad alios, seu fama hominis, & fama inter homines.*
5 *Fama hominis in se ipso, seu fama hominis quid sit.*
6 *Fama hominis quoad alios, seu fama inter homines quid sit.*
7 *Fama proprie loquendo non dicitur, nisi bona sit.*
8 *Fama proprie loquendo ut bona quid sit.*
9 *Famam bonam qui negligit, crudelis est.*
10 *Fama interdum accipitur in malam partem, & appellatur infamia, quæ est læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus.*
11 *Assignatur, in quo differat fama à rumore.*
12 *Rumor quid sit.*
13 *Ut fama probet, requiritur primo, ut originem duxerit à personis gravibus, honestis, fidedignis, & non interessatis.*
14 *Secundo requiritur, quod habeat certos auctores, & probabiles causas.*
15 *Tertio requiritur, quod testes deponant de tempore præciso ante motam litem.*
16 *Quarto requiritur, ut ea sit uniformis, constans, perpetua, & inconcussa.*
17 *In concursu famæ bonæ, & malæ, semper est præferenda bona, etiamsi testes deponentes de bona fama essent pauciores.*
18 *Fama probari potest per duos testes graves, fidedignos, & omni exceptione majores.*
19 *Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem.*
20 *Facit tamen semiplenam probationem in causis civilibus; Secus autem in criminalibus.*
21 *Immo in variis casibus fama facit etiam probationem plenam, & primo plene probat in antiquis.*
22 *Secundo plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula.*

23 *Tertio plene probat, in rebus modici præjudicii.*
24 *Quarto plene probat, quando agitur Remedio* Canonis
Redintegranda, *ad recuperandam possessionem.*
25 *Quinto plene probat in iis, quæ sunt difficilis proba-
tionis.*
26 *Sexto plene probat, quando agitur de periculo animæ,
& peccato evitando.*
27 *Immo fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad
impediendum matrimonium inter sponsos, etiamsi spon-
salia fuerint jurata.*
28 *Nec adversatur textus* in cap. Cum in tua 27. *de Spon-
salibus.*
29 *Ut autem fama sufficiat pro plena probatione ad impe-
diendum matrimonium contrahendum, non debet esse
privata, sed est justificanda per legitimas proba-
tiones.*
30 *Fama non sufficit ad impediendum matrimonium, si
ex adverso de contraria fama clariores habeantur pro-
bationes.*
31 *Et ad deponendum contra hanc famam admittuntur
etiam propinqui, dummodo jurent.*
32 *Relinquitur tamen arbitrio Judicis, an recipiendum,
vel rejiciendum sit tale juramentum consanguineorum.*
33 *Rumor an sufficiat ad impediendum matrimonium.*
34 *Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum ma-
trimonium contractum.*
35 *Fama publica existente contra Clericum fornicarium,
si hic non se purget, puniendus est.*
36 *Fama tamen sola, nisi sit de crimine notorio, non suf-
ficit ad condemnandum.*
37 *Fama non potest prævalere veritati.*
38 *Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat ne-
gativam.*
39 *Novæ additiones ex aliena manu*, ad num. 49.

1 FAma, opinio, & existimatio idem significat; Gloss.
Final. in leg. 1. Cod. ex quibus causis infamia irrogatur,
& Gloss. in leg. Cognitionum, 5. ff. De extraordina-
riis cognitionibus, verb. Existimatio.
2 Fama dicitur à fando, sive loquendo; Unde fama
dicitur quidquid de aliquo divulgatur, sive in bonam,
sive in malam partem, ut tradit Calepinus in dictiona-
3 rio verb. Fama. Hinc fama ut sic secundum Bartolum
in leg. De minore 10. §. Plurimum num. 8. de quæst.
est communis opinio voce manifestata ex suspicione pro-
veniens, & grosso modo dicitur Vox populi, & in vul-
gari diximus Vox populi, Vox Dei, quia opinio, in quam
omnes concurrunt, vel major pars, præsumitur in se
habere rationem, ut dicit Baldus in cap. Quoniam 11.
num. 62. ad probation. & in cap. Vestra 7. num. 2. de
cohabitat. Cleric. ac Fagnan. in dict. cap. Vestra num. 39.
seu secundum Calderin in dict. cap. Vestra num. 32.
& Speculatorem in tit. de notor. crim. §. Fama num. 1.
& 2. Fama est vulgi loci, seu majoris partis vehemens
opinio rei, de qua quæritur, consentientis, ut colligi-
tur ex cap. Inquisitionis 21. in fin. de accusation. cap. Li-
teris 12. & cap. Tertio loco 13. de præsumptionibus.
4 Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso,
& Fama hominis, aut de homine, & Fama inter ho-
mines. Fagnan. in cit. cap. Vestra 7. num. 27. de cohabi-
tat. Cleric. Bartolus in cit. leg. De minore 10. §. Pluri-
mum ff. de quæst. Mascard. de probation. conclus. 749.
n. 1. Reiffenstuel lib. 2. Decretal. tit. 20. §. 12. n. 387.
5 & alii pasim. Fama hominis in se ipso, seu Fama
hominis, aut de homine est illæsæ dignitatis status le-
gibus, & moribus comprobatus; l. Cognitionum 5. §.
Existimatio ff. De extraordinariis cognitionibus. Gloss.
in cap. Infantes 3. verb. Infamia quæst. 7. Speculator in
tit. de notoriis criminibus §. Fama in princip. Calderin. in
6 cit. cap. Vestra num. 1. Fagnan. ibid. num. 27. & alii. Fa-
ma hominis quoad alios, seu Fama inter homines est
publica, seu famosa, ac communis insinuatio, vel pro-
clamatio ex sola suspicione, & certo auctore proveniens;
Sic Joan. Andr. in cit. cap. Vestra num. 9. vers. Fama
inter homines: Fagnan. ibid. num. 38. Anton. Nebrissen-
sis in Vocabulario vers. Fama; Reiffenstuel loc. cit. nu-
mer. 388. & alii, & sic dicitur respectu eorum, inter
quos viget, seu circumfertur.
Fama proprie loquendo non dicitur nisi bona sit, 7
quia fama est argumentum virtutis, ut recte inquit Bal-
dus in cap. In Genesi num. 66. de electione, ac Fagnan. loc.
cit. num. 28. Unde Fama proprie loquendo ut bona, est 8
*illæsæ dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, &
in nullo diminutus*, Gloss. final. in leg. 1. Cod. Ex quibus
causis infamia irrogatur; Rota part. 17. recent. de-
cis. 346. num. 17. Et hanc Famam qui negligit, crudo-
lis est, c. Nolo 10. caus. 12. quæst. 1. ubi ex verbis Sanc-
ti Augustini sic expresse habetur: *Duæ sunt res conscien-* 9
*tia, & Fama; conscientia, necessaria est tibi, Fama pro-
ximo; qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam,
crudelis est*: Hinc Apostolus 1. ad Corinth. cap. 9. n. 15.
ait: *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam
meam quis evacuet*, cui concinit cap. Sacerdos 9. caus. 1.
quæst. 2. ibi: *Expedit mihi magis mori, quam ut gloriam
meam quis evacuet*, & Ecclesiastici c. 41. num. 15. hoc
datur pretiosum consilium; *Curam habe de bono homi-
ne; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesau-
ri pretiosi, & magni.* Et Proverb. cap. 15. num. 30. di-
citur: *Fama bona impinguat ossa*, & ibid. cap. 22. n. 1.
Melius est bonum nomen, quam divitiæ multæ. Quam- 10
vis igitur fama proprie loquendo non dicatur, nisi bo-
na sit, seu in bonam partem accepta, interdum tamen
fama accipitur in malam partem, & speciali nomine ap-
pellatur *Infamia*, id est famæ privatio, seu diminutio.
Et hæc mala fama, seu infamia est *læsæ dignitatis sta-
tus, vita, & moribus reprobatus*; Calderin. in cit. cap. Ves-
tra num. 31. Fagnan. ibid. num. 31. Reiffenstuel loc. cit.
art. 2. num. 29. & alii. De infamia Vide verb. Imfamia
per tot. (Vid. verb. Detractio, per tot.)
Fama in multis differt à rumore. Primo quia fama 11
proprie est quando tota civitas, vel vicinia, seu major
pars populi aliquid asserit: rumor autem est, quando
aliqua minor pars, nempe media, tertia, seu quarta
pars id asserit, Nebrissensis in Vocabulario Juris verb.
Rumor; Abbas in cap. Super eo num. 3. de eo, qui cog-
novit consanguin. Fagnan. cit. cap. Vestra num 44. Spe-
culator in tit. de notoriis criminibus §. Nunc de Rumore
n. 1. & alii. Secundo quia fama proprie dicta procedit à
certo Auctore aliquid asserente, rumor vero ab incerto
Auctore, Baldus in cap. Tua num. 4. de cohabit. Cleric.
Fagnan. loc. cit. num. 41. Reiffenstuel loc. cit art. 12.
n. 392. & alii. Tertio quia rumor est quid minus, quam
fama, minusque probat, quam ipsa: fama est enim com-
munis populi assertio; rumor autem est sola pauco-
rum dictio; Abbas in cit. cap. Vestra num. 12. verb. Ru-
mor vero; Fagnan. ibid. num. 44. Reiffenstuel loc. cit.
num. 392. Nebrissensis loc. cit. verb. Rumor. & alii. Quar-
to quia fama vires suas eundo, & perseverando exten-
dit, juxta illud Virgilii Æneidos 4. *Fama malum, quo
non aliud velocius ullum, mobilitate viget, viresque ac-
quirit eundo*, & juxta illud Psalm. 18. *In omnem terram
exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum:*
Rumor vero quandoque cito deficit ut l. ult. ff. De hæ-
redibus instituend. Fagnan. loc. cit. c. 44. cum Baldo ibi
allegato, Reiffenstuel. loc. cit. num. 392. & alii. Unde 12
rumor definitur, quod sit particularis assertio ex incer-
to Auctore, & sola suspicione proveniens. Sic Hostien-
sis in cit. cap. Vestra num. 3. Joan. Andr. ib. num. 11. Cal-
der. ib. n. 33. Fagn. ib. n. 44. Nebrissensis loc. cit. verb.
Rumor, Speculator in tit. de notoriis criminibus §. Nunc
de rumore num. 1. Reiffenstuel loc. cit. num. 391. & col-
ligitur ex c. Super eo 5. De eo, qui cognovit consan-
guineam uxoris suæ, ex cap. Osius 2. de elect. & ex cap.
Veniens 19. de Regularibus.
Ut Fama probet multa requiruntur. *Primo* requiri- 13
tur, quod fama originem duxerit à personis gravibus,
honestis, fidedignis, & non interessatis: Unde non est
attendenda fama orta ab aliquibus malitiosis, suspec-
tis, aut proprio commodo, suæque utilitati studenti-
bus; cap. Qualiter, & quando 24. de accusationibus, ibi;
*Super clamorem, & famam ad aures superioris perve-
nit, non quidem à malevolis, & maledicis; sed à provi-
dis, & honestis*: Cap. Licet ex quadam 47. de testibus,
ibi: *Nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis,
omni exceptione majoribus didicerint.* Rota recent. part. 4.
tom. 1. decis. 76. num. 4. part. 12. decis. 419. num. 20.
part. 17. decis. 207. num. 49. & sæpe alibi, & commu-
nis Doctorum.
14 *Secundo*, ut Fama probet, requiritur, quod habeat
certos Auctores, & rationabiles, ac probabiles causas,
id est, quod testes super fama deponentes teneantur ex-
primere certas personas à quibus audierunt, & assig-
nare causas probabiles, ex quibus populus inductus fuit
ad sic credendum, v. g. quia audierunt à certis perso-
nis honestis, fide dignis, omnique exceptione majoribus,
quæ asseruerunt ita se vidisse oculis suis, vel quia ille,
de cujus morte dicitur publicam famam extare, ingres-
sus est bellicum conflictum, aut navigans passus est nau-
fragium, aut in flumen cecidit, seu projectus fuit, &
amplius non est inventus, ne comparuit, licet diu ex-
pectatus sit, vel hujusmodi. Unde non est attendenda
vana vox vulgi, & rumor in populo, qui nullos habet
certos Auctores, nec rationabiles, seu probabiles cau-
sas inducentes ad sic credendum; leg. Decurionum 12.
Cod. de pœnis, ibi: *Vanæ voces populi non sunt audien-
dæ*, cap. Osius Episcopus 2. de electione, junctis concor-
dantis à Glossa, ibi: Verb. Pupilli relatis, Rota recent.
part. 4. tom. 1. decis. 250. num. 5. part. 12. decis. 420.
num. 15. part. 17. decis. 43. num. 11. & sæpe alibi, ac
Doctores communiter.
15 *Tertio* ut fama probet, requiritur, quod testes de-
ponant de tempore præciso ante motam litem; cap. Li-
cet ex quadam 47. de Testibus, ibi: *Et ante litem mo-
tam testificata didicerint.* Alioquin præsumeretur orta fa-
ma primum occasione litis motæ, seu ex contestatione
ipsius, sicque talis Fama non probaret; Rota recent.
part. 3. decis. 117. num. 13. & dec. 562. n. 6. part. 7. de-
cis. 182. num. 28. part. 8. dec. 283. num. 14. part. 10. de-
cis. 178. num. 15. part. 15. decis. 299. num. 8. part. 19.
tom. 1. decis. 100. num. 20. & sæpe alibi, ac communis
Doctorum.
16 *Quarto* ut Fama probet, requiritur, ut ea sit unifor-
mis, constans, perpetua, & inconcussa. Alioquin si es-
set difformis, inconstans & contrariis allegationibus de-
bilitata, & conquassata, non probaret; Rota recent. par-
te 1. decis. 182. n. 5. part. 2. decis. 277. n. 3. part. 8. de-
cis. 211. num. 16. part. 10. decis. 158. n. 11. part. 11. de-
cis. 301. n. 27. part. 16. dec. 99. num. 8. & sæpe alibi.
Generaliter enim fama per testes probata destruitur,
vel incerta, & inconstans redditur ex depositione alio-
rum testium de contraria fama deponentium; Rota re-
cent. part. 4. tom. 2. decis. 276. num. 13. part. 8. de-
cis. 99. num. 22. part. 10. decis. 158. n. 10. Quo casu
una fama destruit aliam; Rota recent. part. 6. decis. 205.
17 n. 10. part. 14. decis. 276. num. 13. In concursu tamen
famæ bonæ, & malæ, semper est præferenda bona,
etiamsi testes deponentes de bona fama essent paucio-
res; Rota recent. part. 2. decis. 277. num. 2. part. 8. de-
cis. 249. num. 27. cum variis aliis decisionibus, & Doc-
toribus ibi citatis.
18 Fama probari potest per duos testes graves, fide
dignos, & omni exceptione majores; cap. Inquisitionis
21. §. Quæsivisti, de Accusationibus, ubi fama censetur
probata per duos, vel tres testes & concordant cap.
In omni 4. & cap. Licet universis 23. de Testibus, &
cap. Cum esses 16. de testamentis, ubi allegatur illud
Dominicum Matth. cap. 18. num. 16. *In ore duorum vel
trium stat omne verbum*, & cap. Si Testes 3. §. Ubi nu-
merus caus. 4. quæst. 2. & 3. ibi "Ubi numerus testium
"non adjicitur, etiam duo sufficiunt; pluralis enim lo-
"cutio duorum numero contenta est"; & leg. Ubi nu-
merus 12. ff. De testibus, ibi: "Ubi numerus testium
"non adjicitur, etiam duo sufficiunt; pluralis enim lo-
"cutio duorum numero contenta est." (Consonat lex 32.
tit. 16. 114. tit. 18. p. 3.) Sic expresse Glossa in leg. Tes-
tium fides 3. verb. Confirmat. ff. De testibus, dicens, quod
fama probatur per duos testes, cum jurant majorem
partem populi ita sentire; Bartolus in leg. De minore
10. §. Plurimum num. 19. de quæstionibus, Felinus in
cap. Tertio loco 5. num. 4. de probationibus, Farinac. lib. 1.
Prax. crim. quæst. 47. num. 208. 210. & seq. Jul.
Clar. in Practic. crim. §. final. quæst. 6. num. 12. Menoch.
lib. 8. consil. 701. num. 49. Maschard. de probationibus
conclus. 750. num. 1. testans de communi.
Fama regulariter loquendo de per se non facit ple- 19
nam probationem; Glossa in cap. Si testis 3. caus. 4.
quæst. 3. vers. Fama, Felinus in cap. Per tuas 10. n. 15.
de probationibus, Abbas in cap. Transmissæ 3. num. 10.
Qui filii sunt legitimi, Mascard. de probationib. con-
cl. 754. num. 7. testans de communi: Fama enim sæpe
est fallax, nam *dictum unius facile sequitur multitudo*,
textu expresso in cap. Cum in juventute 12. de purga-
gatione canonica.
Facit tamen semiplenam probationem in causis ci- 20
vilibus; secus autem in criminalibus, ubi requiruntur
probationes indubitatæ, & luce meridiana clariores; Glos-
sa in cap. Veniens ad nos 10. vers. Illorum, de testi-
bus, & Glossa in leg. Testium fides 3. vers. Confirmat
ff. de Testibus, dicens cum aliis, quod fama faciat pro-
bationem semiplenam: unde facit deferri juramentum;
Speculator tit. de notoriis criminibus §. Fama est n. 5.
Sannig. tit. de probationibus cap. 4. num. 12. Card.
Tusch. Lit. F. concl. 66. num. 19. Alexander consil. 103.
num. 3. & 5. lib. 7. Sigismund. Sencia lib. 2. de judiciis
cap. 9. num. 84. 85. Rota recent. part. 3. decis. 374. nu-
mer. 4. (Leg. 12. t. 14. p. 3. 26. tit. 1. 7. t. 31. p. 7.)
Immo in variis casibus fama facit etiam probatio- 21
nem plenam. *Primo* enim Fama plene, & concluden-
ter probat in antiquis, quæ excedunt memoriam homi-
num; cap. Cum causam 13. de probationibus; Rota re-
cent. part. 1. decis. 75. num. 1. & decis. 455. n. 6. p. 4.
tom. 2. decis. 292. num. 4. part. 5. tom. 1. decis. 264.
num. 26. part. 3. decis. 465. num. 3. & sæpe alibi. Ale-
xander consil. 83. n. 7. vol. 3. Reiffenstuel loc. cit. §. 12.
num. 406. Mascard. loc. cit. concl. 754. num. 7. testans de
communi. In antiquis enim cum sint difficilis proba-
tionis, atque ob temporum injuriam legitima docu-
menta pereant, admittuntur etiam leviores probationes.
(Leg. 29. tit. 16. part. 3.)
Secundo fama plene probat, quando cum ea con- 22
currunt alia adminicula, cap. 1. de Appellationibus, ibi:
"Veritate per idoneas personas, & famam loci sollicite
"inquisita"; cap. Præterea 27. de testibus, c. Illud quo-
que 11. de præsumptionibus, juncta Glossa ibi Verb. Fa-
ma loci; ubi pluribus adductis dicit famam sufficere ad
probationem, si aliæ præsumptiones concurrant; Card.
Tusch. lit. F. consil. 66. n. 3. & 65. testans de com-
muni; Rota recent. part. 5. tom. 2. decis. 424. num. 5.
Tertio fama facit plenam probationem in rebus mo- 23
dici præjudicii, & in causis levioribus; Bartolus in leg.
de minore 10. §. Plurimum ff. de quæstionibus, Abbas
in cap. Veniens ad nos 10. num. 9. de testibus; Felin. ib.
num. 9. Mascard. loc. cit. concl. 754. n. 8. & 17. Reif-
fenstuel. loc. cit. num. 407. & alii passim (Ad rem lex 2.
& 3. tit. 30. p. 7.)
Quarto fama plene probat, quando agitur *Remedio* 24
Can. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1. ad recuperandam
possessionem: Tunc enim probata publica fama resti-
tui debet possessio agenti hujusmodi remedio; Mas-
card. loc. cit. num. 24. Reiffenstuel loc. cit. 410. Ancha-
ran. consil. 24. num. 2. testans de communi.
Quinto fama plenam facit probationem in iis, quæ 25
sunt difficilis probationis; Rota recent. part. 3. dec. 481.
num. 3. Bartolus in leg. De pupillo §. Si quis ipsi q. 8.
ff. de novi operis nunciat. Blesander consil. 66. num. 9.
ib. 6. Card. Tusch. loc. cit. concl. 66. num. 66. Mas-
chard. loc. cit. concl. 754. num. 22. Reiffenstuel loc. cit.
n. 409. & alii passim.
Sexto fama facit plenam probationem, quando agi-
tur de periculo animæ, & peccato evitando, cap. Su-
per eo 2. de consanguinit. & affinit. ubi sola fama loci de
subsistente impedimento impedit matrimonium contra-
hendum, ibi: *Vel si non est manifestum, fama tamen
loci hoc habet*; Et Glossa ib. verb. fama, ubi expresse
dicit: "Nota, quod fama impedit matrimonium con-
"trahendum, cap. Cum in tua 17. de sponsalibus; &
"plus facit fama hic, quam dictum unius; ubi jura-
"men-

"mentum intervenit *cap.* Præterea 12. *de Sponsalibus.* "Aliàs dictum unius sicut & fama impedit Matrimonium "contrahendum, *cap.* Super eo 22. §. 1. *de Testibus.*" Hæc dicta Glossa, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 411. Panimol. *decis.* 19. *adnotat.* 3. *num.* 4. cum plurimis ibi allegatis; Sanchez *de Matrim. lib.* 1. *disput.* 72. *num.* 13. Maschard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1031. *num.* 11. *&* 12. Piasecius *in prax. Episc. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 39. *vers. Sic & si in contrarium*, Ventriglia *tom.* 2. *de testibus in caus. Matrimonial. annotat.* 3. §. 1. *num.* 18. & alii passim.

27 Immo fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum matrimonium inter sponsos, etiamsi sponsalia fuerint firmata juramento, ut colligitur ex *c.* Super eo 2. *de consanguinit.* & *affinit.* ubi deciditur, famam impedire matrimonium contrahendum, *fide interposita*, & ibi Glossa in verb. *Fide* explicat, id est *juramento*. Sic Doctores in eodem textu, præsertim Card. *in fine*, Abbas *num.* 5. Covarr. 4. *decretal.* 4. *part. c.* 6. §. 19. *num.* 11. Maschard. *de probationibus* 1035. *n.* 12. Bossius *de matrim. c.* 7. §. 13. *num.* 124. *&* 125. *cum seq.* Piasec. *loc. cit.* Hurtad. *de matrim. disput.* 3. *num.* 68. *vers. Sic addidimus*, Guttierez *de matrim. c.* 36. *n.* 13. *&* 14. Panimoll. *loc. cit. num.* 19. Sanchez *loc. cit. n.* 14. ubi dicit, non esse attendendum Palludanum contrarium tenentem.

28 Et de facto non adversatur textus *in cap.* Cum in tua 27. *de sponsalibus*, ubi videtur disponi, quod ultra personam fide dignam requiratur fama ad impedienda sponsalia juramento firmata, ut prætendit dictus Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 3. *casu* 9. *n.* 27. Non adversatur, *inquam*, quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciator, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: "Quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet "quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se pro"pinquitate contingant, & de fama, vel scandalo do"cet." Unde potius colligitur ex verbis textus, Innocentium III. disposuisse quod etiam sola fama sufficiat, si à denunciatore fide digno justificata fuerit, ut explicat Gloss. *ibidem verb.* De fama; *Et sola fama impedit matrimonium.* Et ex Alexandro de Nevo, Guttierez, Barbosa, Sanchez tradit Bossius *de matrimon. cap.* 7. §. 32. *num.* 125. *vers.* Neque obstat: : Panimol. *loc. cit. num.* 5. (Vid. *ad præcedentia ex num.* 26. *concordantes leg.* 18. 19. *&* 20. *tit.* 9. *p.* 4.)

29 Ut autem fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Judici ut privato, aut Judex de illa à multis in privato audiverit, sed est justificanda per legitimas probationes: Sic Glossa & Doctores *in citat. cap.* Cum in tua 27. *de sponsalibus*; Butrius *num.* 7. Alexander de Nevo *n.* 16. Abbas *num.* 6. Guttierez *l. c. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 15. Bossius *loc. cit. n.* 126. 127. 128. Mascard. *loc. cit. n.* 13. Panimol. *l. c. num.* 6. Ventrigl. *l. c. num.* 20. & alii dicentes, quod fama privata non sufficit ad impediendum matrimonium, sed solum facultatem ad inquirendum & ad recipiendum probationes de tali fama.

30 Fama non sufficit ad impediendum matrimonium, si ex adverso de contraria fama clariores habeantur probationes. Glossa *in citat. cap.* Cum in tua, *verb.* Famam; Rota *recentior*, *part.* 1. *decis.* 181. *num.* 7. *p.* 8. *dec.* 211. *num.* 18. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 16. *n.* 4. *part.* 15. *dec.* 318. *num.* 6. Paris *consil.* 65. *num.* 24. *vol.* 3. Maschard. *l. c. num.* 14. Sanchez *l. c. num.* 16. Panimol. *l. c. num.* 8. Ventrigl. *l. c. num.* 22. *&* alii passim.

31 Et ad deponendum contra hanc famam admittuntur etiam propinqui dummodo jurent; *cit. cap.* Cum in tua 27. *de sponsalibus*, ibi: *Vel contra famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramentum exhibeant propinquorum*, Mascard. *l. c. num.* 15. Sanchez *l. c. num.* 17. Guttierez *l. c. num.* 15. Ulgolin. *de offic. & potest. Epis. cap.* 15. §. 11. *num.* 7. *vers. Atqui*, Panimol. *l. c. num.* 9. Ventrigl. *l. c. num.* 22. *&* alii passim.

Relinquitur tamen arbitrio Judicis inspecta qualita- 32
te personarum, & contrariæ famæ an recipiendum, vel rejiciendum sit juramentum consanguineorum super impedimento matrimonii ad elidendam contrariam famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, *cit. cap.* Cum in tua, ibi: *Secundum tuæ discretionis arbitrium.* Mascard. *loc. cit. num.* 16. Ugolin. *l. c. n.* 7. Menoch. *de arbitrar. casu* 243. *n.* 7. *& casu* 254. *n.* 2. Ventriglia *l. c. n.* 24. Panimol. *l. c. n.* 20. & alii.

Rumor qui ex dictis *supra n.* 16. in multis differt 33
à fama, & est quid minus, quam ipsa fama, quamvis ex probabiliori opinione non sufficiat ad impediendum matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur; Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incurratur contrahendo cum affine, & agatur de modico præjudicio, si sponsalia inter sponsos inita dirimantur, cum facile possint reperire alium, vel aliam, cum quo, vel cum qua contrahant. Hinc rumor debet sufficere ad suspendendum matrimonium, donec veritas sit indagata. Imo Butrius *in cap.* super eo 5. *de eo qui cognovit consanguineam uxoris n.* 7. & Præpositus *ibid. n.* 4. & alii relati à Sanchez *l. cit. num.* 18. volunt, quod rumor sufficiat etiam ad impediendum matrimonium per text. *in leg.* Pactum ejus 92. *ff. de hæred. instituendis*, ubi rumor fuit creditus justa causa credendi mortem cujusdam *Magnæ.*

Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum 34
matrimonium contractum, & præcipue consummatum. *cap.* Si duo 4. *caus.* 35. *q.* 6. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1034. *n.* 21. Sanchez *de matrim. lib.* 2. *q.* 45. *n.* 32. Panimol. *loc. cit. num.* 54. & alii pasim, quia, ut habetur *in c.* Licet ex quadam 42. *in fine de testibus*, *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.* Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, sive Romanus Pontifex conditor canonum dispensare, non item in lege divina posita de indissolubilitate matrimonii legitime contracti; Matth. *cap.* 19. *n.* 6. & Marci *cap.* 10. *n.* 9. ibi: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Fama publica existente contra Clericum fornica- 35
rium, hic debet se purgare; quod si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est, textu expresso *in cap.*
Tua nos 7. *de cohabitat. Cleric. & mulier.* Fama sola 36
nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum; *cit. cap.* Tua nos.

Fama non potest prævalere veritati; Rota *rec. part.* 5. 37
tom. 2. *decis.* 606. *num.* 18. præcipue si agatur de fama mala producta ex vana populi voce, quæ non est attendenda, Rota *rec. part.* 1. *dec.* 167. *num.* 29.

Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat ne- 38
gativam: Rota *rec. part.* 6. *dec.* 18. *n.* 13.

☞ Magna est quæstio, an homini sit dominium in 39
famam suam? Qui famam cum externis bonis comparant, ii tenent, esse homini dominium in famam. At 40
rectius alii neminem esse famæ suæ dominum sentiunt.
Fama enim consequens est virtutis, si causam spectes. 41
Quid ergo in famam tuam statuere poteris, si nihil po- 42
test contra virtutem illæsa honestate? Si vero actum famæ *formalem*, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de tua virtute existimationem, quomodo erit in dominio tuo actus in animo alterius? Deinde aut
existimatio tuæ virtuti conformis est, aut difformis. Si 43
difformis, hæc fama non est, sed error. Si conformis, obtinet hæc quidem vere famæ indolem, minui vero haud potest, nisi vel boni desinant recte judicare, vel
ipse desinas bene agere; Confer. Stryk *juridic. dissert.* 44
tom. 2. *disp.* 15. *cap.* 5. *n.* 2. *& plur. seq.*

Hinc sequitur. I. Non posse aliquem se infamare, 45
salva conscientia. II. Ob evitanda tormenta, vel levia, 46
vel gravia non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi pœna propter illud irroganda illis tor-
mentis gravior, & ultimi supplicii foret. III. Neminem 47
posse obligare famam in commodum alterius, ut si hic

hic *ex gr.* non præstet datam fidem, ipse velit malefidus reputari, aut obnoxius esse arbitrariæ illius contumeliæ, cui fidejussit; Idem *Auctor ubi supra.*

48 An quis cum periculo suæ famæ alterius famam te-
49 neatur restituere? Quomodo teneatur, qui injuriam tantum materialem intulit, *v. gr.* detulit apud superiorem aliquem bona fide, seu ignoranter de falso crimine? Item quid juris, si damnum bonorum per meam infamationem aliquis passus sit? Vide Fangudez *ad decal. lib.* 8. *cap.* 15. Molin. *tr.* 4. *disp.* 40. *n.* 3.

(Hujus verbi doctrina ad investigandum quam probationem fama efficiat, dirigitur: quibus adminiculis, & in quibus causis: qua ex re demonstratur, inter probationum genera totam ejus explanationem numerari: ut vero majori consequentia procedatur, ad verbum *Probatio* Lector est remitendus; nihilominus tituli, qui de hisce materiis loquuntur, sunt in corpore juris *scilicet* Forii Regii 7. *&* 8. *lib.* 2. Ordinamenti Regii 4. *&* 11. *lib.* 3. Septem Partit. 11. 12. 13. 14. *&* 16. *p.* 3. Recop. Castill. 6. *&* 7. *lib.* 4.)

FAMILIA.

SUMMARIUM.

1 *Familiæ nomen idem importat ac agnatio.*
2 *Familia alia dicitur effectiva, & alia contentiva, & quæ sit utraque.*
3 *Ut quis dicatur de familia contentiva, quid requiratur.*
4 *Familia contentiva est duplex, una proxima, seu proximior, & altera remota, seu remotior, & quæ sit utraque.*
5 *In concursu duarum linearum proximioris, & remotioris intelligitur vocata proximior, non remotior: quid sub nomine familiæ comprehendatur: quando de una, aut altera testator senserit: fœminæ an censeantur exclusæ: quis censetur vocatus, dum plures familiæ nominantur*, ad n. 18.
19 *Quid dum agitur de jure patronatus, circa nominationem, personam eligendam, & qualitates in fundatione præscriptas*, ad n. 58.
59 *Novæ add. ex aliena manu inseruntur*, ad n. 64.

1 Familiæ nomen idem importat ac agnatio, seu denotat agnationem; Rota recent. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 518. *num.* 11. *& part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 588. *num.* 3. Card. de Luca *de Jure patron. disc.* 26. *num.* 6. Piton. *de controvers. patronor. alleg.* 77. *n.* 11. & alii passim.

2 Familia alia dicitur *effectiva*, & alia *contentiva. Familia effectiva* dicitur illa, cujus ipse testator, seu disponens est causa efficiens, vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in ejus descendentibus. *Contentiva* dicitur illa, quæ comprehendit omnes agnatos, & est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca *in Sum-*
3 *ma fideicommisor. n.* 148. & alii communiter. Ut quis dicatur de familia contentiva, requiritur concludens probatio descendentiæ à communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod justificetur identitas armorum, & insignium sine diversitate coloris, quæ solet inferre familiæ diversitatem; Rota recent. *part.* 7. *decis.* 15. *n.* 29. *& seq.*

4 Familia contentiva est duplex, una *proxima*, seu *proximior*, altera remota, seu *remotior. Proxima*, seu *proximior* est, quæ descendit à patre, vel avo disponentis: *Remota* autem, seu *remotior* est, quæ originem trahit ab avo, vel alio ulteriori communi stipite, sic Cyriac. *controv.* 281. *n.* 72. *& seq.* Carolus Anton. de Luca *de linea legali art.* 15. *n.* 31. Manzius *consult.* 368. *n.* 4. *& seq. lib.* 4. Rocca *disp. select. cap.* 2. *n.* 7. & alii.

5 In concursu duarum linearum, proximioris, & remotioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior; Baldi *consil.* 321. *sub n.* 1. Soccin. Senior *consil.* 33. *sub n.* 8. *vers.* Præterea, *& seq. lib.* 4. Mantius *d. consult.* 368. *sub n.* 6. *in fine*, Rocca *loc. cit. n.* 8. & alii passim.

6 Familiæ appellatione, quamvis in dubio veniat etiam contentiva comprehendendo omnes agnatos etiam transversales, ex adductis per Gabriel. *consil.* 132. *q.* 6. *n.* 59. *lib.* 1. Simon de Pretis *de interpretat. ultim. volunt. libr.* 3. *interpr.* 3. *dub.* 1. *solut.* 11. *n.* 26. Rota in *Romana fideicommissi de Misinellis* 17. *Junii* 1615. *coram Patriarcha Pamphilio* impressa Farmac. *decis.* 707. *num.* 6. *p.* 2. *recent.* Cardin. Seraphin. *dec.* 1438. *num.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 645. *n.* 3. *&* 4. Rota recent. *part.* 2. *decis.* 707. *n.* 2. *&* 6. *part.* 1. Tamen, quando constat testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon de Pretis *loc. cit.* Ruin. *consil.* 153. *num.* 10. *lib.* 2. Paris *consil.* 51. *num.* 10. *& consil.* 88. *n.* 36. *lib.* 2. *& consil.* 1. *n.* 59. *lib.* 3. Soccin. junior *consil.* 91. *n.* 61. *lib.* 1. Barbosa *de appellativa verborum juris significatione verb. Familia n.* 1. *&* 2. cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. *part.* 2. *decis.* 707. *n.* 3. cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: *Sed quantum Deo placuerit, Casale in ejusdem familia remanere debeat*, ponderando illud pro nomen *ejusdem*, quod denotat personalitatem secundum jura ibi allegata, & Doctores citatos.

Et quod testator, seu deponens senserit solum de 7
familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine *suæ*, vel *ipsius* aut *ejusdem*, & similium; Rota recent. *part.* 2. *decis.* 707. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 362. *n.* 7. *& seq. part.* 8. *decis.* 203. *num.* 6. *part.* 12. *decis.* 254. *num.* 6. *&* 7. *decis.* 318. *n.* 7. *& part.* 13. *decis.* 1. *n.* 14. Menoch. *consil.* 233. *num.* 20. *&* 21. *& consil.* 1171. *num.* 3. *& de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 88. *n.* 2. Steph. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *cap.* 645. *n.* 5. Barbosa *loc. cit. num.* 2. cum pluribus aliis ibi citatis, Pitonius *de controvers. patron. allegat.* 75. *à n.* 36. *ad* 46. cum pluribus juribus, & DD. ibi allegatis

Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere fami- 8
liam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiæ non potest verificari in descendentibus, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut sacerdotes; nam tunc appellatione familiæ veniunt transversales de familia: Rota recent. *part.* 8. *decis.* 205. *n.* 7. Menoch. *consil.* 126. *n.* 219. *& consil.* 424. *n.* 12. *cons.* 1171. *n.* 22. *& consil.* 1177. *n.* 8. Run. *consil.* 149. *n.* 8. *lib.* 2. Fusar. *de substitut. q.* 351. *num.* 31. Peregrin. *consil.* 42. *lib.* 2. Barbosa *loc. cit. n.* 4. Pitonius *loc. cit. allegat.* 100. *n.* 498. *&* 546. *cum seqq.* ubi pluribus adductis probat, quod quando fundator presbyter reservavit jus patronatus favore illorum de domo, & familia, intelligitur reservasse de domo, & familia contentiva.

Limita secundo, si pronomen ipsius adjiciatur Cip- 9
po, quo casu denotat stipitem totius agnationis & comprehendit etiam familiam contentivam; Rota *part.* 3. *recent. decis.* 2. *num.* 14. Paris. *in addit. consil.* 33. *num.* 13. *lib.* 3. & alii.

Limita tertio, si à testatore, seu disponente vocata 10
sit familia, & agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum conjunctos; *l.* Juris consultus 10. §. 2. *ff. de gradibus*, Menoch. *consil.* 424. Paris. *consil.* 22. *n.* 604. *cum seqq. lib.* 3. Fusar. *loc. cit. q.* 3. 351. *n.* 50. Decian. *consil.* 86. *n.* 28. *& seq. lib.* 3. Peregrin. *consil.* 149. *n.* 22. *lib.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 8. & alii.

Quando vocata est familia in genere, intelligitur illa, 11
quæ est de Columnella disponentis, & descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quæ non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis, & armorum, quia non identitas cognominis, & insignium, sed agnatio, & descendentia ab uno stipite, quamvis remotissimo, operantur identitatem familiæ; Card. Cels. *dec.* 341. *n.* 2. *&* 3. Surd. *consil.* 316. *n.* 10. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 2. *& consil.* 117. *num.* 3. *&* 7. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 22. *num.* 26. Andreol. *controv.* 338. *n.* 15. *& seq.* Merlin. *decis.* 669. *n.* 32. Paris. *consil. n.* 58. *& seq. lib.* 3. Altograd. *consil.* 79. *num.* 54. *& seq. lib.* 2. Alexander *cons.* 213. *lib.* 6. con-